

Dynamics and development of secret services in the context of political changes in Poland

Tomasz Wojsz

Ph.D. Student, University of Białystok, Poland.

Email: t.wojsz@onet.pl

Keywords

Secret Services, Safety, Terrorism, Political Change.

Article History

Received on 10th June 2022

Accepted on 13th August 2022

Published on 21st August 2022

Cite this article

Wojsz, T. (2022). Dynamics and development of secret services in the context of political changes in Poland. *Humanities & Social Sciences Reviews*, 10(4), 25-29. <https://doi.org/10.18510/hssr.2022.1043>

Copyright @Author

Publishing License

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Abstract

Purpose of the study: This publication aims to examine, through critical analysis, the literature, the dynamics, the historical outline, the development and role of the secret services, which were an important element in the context of political changes in Poland and the world.

Methodology: The paper was prepared with the use of the critical literature review method mainly in the field of secret services in the context of political changes in Poland.

Main findings: The purpose of the service in Poland is to ensure a sense of security, protect the interests of the state, and protect the interests of the state. Therefore, the institutions monitor and facilitate the removal of threats, work, art, title, and a given territory. Suitable for suitable services.

Application of the study: The presented scientific research relates to the legal sciences relating to the field of research in the field of national security, and defence.

Originality/Novelty of the study: The research attempted to indicate a description and a special distinction between services, their functions and the place of services in the social and political reality, the purpose of which is to ensure broadly understood national security.

Dynamika i rozwój tajnych służb w kontekście przemian politycznych w Polsce

Tomasz Wojsz

Doktorant, Uniwersytet w Białymstoku, Polska.

E-mail: t.wojsz@onet.pl

Słowa kluczowe

Tajne Służby, Bezpieczeństwo, Terroryzm.

Historia artykułu

Otrzymano 10 czerwca 2022

Przyjęta 13 sierpnia 2022

Opublikowano 21 sierpnia 2022

Cite this article

Wojsz, T. (2022). Dynamics and development of secret services in the context of political changes in Poland. *Humanities & Social Sciences Reviews*, 10(4), 25-29. <https://doi.org/10.18510/hssr.2022.1043>

Copyright @Author

Publishing License

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

International License

Streszczenie

Cel badawczy: Celem niniejszej publikacji jest zbadanie poprzez analizę krytyczną literatury, dynamiki, rysu historycznego, rozwoju i roli tajnych służb, które były ważnym elementem na tle przemian politycznych w Polsce, ale też na świecie.

Metodologia: Bazując na zasobach sieci Internet, krytycznej analizie literatury zagadnienia dokonano identyfikacji, analizy, dynamiki i rozwoju tajnych służb w Polsce na tle wydarzeń historycznych, przemian ustrojowych. Ponadto wskazując uwarunkowania funkcjonowania, rozwoju służb również w krajach bloku wschodniego w kontekście tzw. „zimnej wojny”. Przy uwzględnieniu efektywności działań służb w odniesieniu do zapewnienia bezpieczeństwa narodowego.

Główne wnioski: Celem służb w RP od jest zapewnienie poczucia bezpieczeństwa, ochrona interesów danego państwa, a także szeroko rozumianych instytucji kraju. Wobec czego służby dokonują monitorowania oraz skutecznego eliminowania zagrożenia, by zapewnić bezpieczeństwo jednostce, instytucjom, danemu terytorium. Natomiast odpowiednie dofinansowanie, szkolenie, opieka nad służbami wpływa na stabilność, pozycję kraju na arenie międzynarodowej.

Zastosowanie badania: Prezentowane badania odnoszą się do nauk prawnych w odniesieniu szczególnym do dziedziny badawczej w zakresie: bezpieczeństwa narodowego, obronności.

Oryginalność badań: W badaniach podjęto się wskazania opisu i szczególnego rozróżnienia służb ich funkcji oraz miejsca służb w rzeczywistości społecznej oraz politycznej, których celem jest zapewnienie szeroko rozumianego bezpieczeństwa narodowego.

Wprowadzenie

Szereg prowadzonych działań zbrojnych, prowadzenie eksperymentów z różnych dziedzin nauki, kształtowanie się określonej myśli politycznej czy indywidualnych cech osobowości jednostki, które mogą wpłynąć na zaburzenie ładu i harmonii na terenie danego kraju, a także godzić w bezpieczeństwo jego obywateli, mieszkańców, było od początku funkcjonowania tajnych służb w zakresie jej zainteresowania, podejmowania określonych czynności sprawdzających, prewencyjnych zwalczających wstąpienie określonego zagrożenia, które może wpłynąć na destabilizację powszechnie przyjętych norm społecznych, porządku społecznego, a także zmniejszyć poczucie bezpieczeństwa wśród obywateli, ale także funkcjonowania określonych instytucji. Na kartach historii świata pojawiało się bardzo wiele wyzwań stawianych służbom specjalnym. Celem głównym służb od zawsze było zapewnienie poczucia bezpieczeństwa, ochrona interesów danego państwa, a także szeroko rozumianych instytucji kraju.

Należy wskazać, iż państwo realizuje swoje zadania, funkcje poprzez podległe mu organy, w wyniku czego efektywnie kształtuje, a także odpowiednio reguluje aspekt współżycia, poprawnego trwania ogółu zależnych w strukturze jednostek oraz poszczególnych grup. Bardzo istotnym aspektem jest to, iż występuje zależność współdziałania, wzajemnej relacji stosunków występujących pomiędzy władzą, a także obywatelami, wobec tego powstają, funkcjonują określone instytucje, które są konieczne do trwania i funkcjonowania, włączając w tę strukturę organy bezpieczeństwa (Bednarz, 2006, s. 115–117), dbając o porządek, a także mając na uwadze ład na płaszczyźnie kulturowo-cywilizacyjnej (Chodubski, 2002, s. 164). Jednakże dokonując rozważań na temat systematyki, funkcjonowania państwa, istnieje pogląd, iż jest to pewna instytucja, posiadająca narzędzie w postaci skuteczności władzy, traktowana jako element warunkujący rację bytu, lecz nie jest w stanie zapewnić bardzo ważnego filaru jakim jest bezpieczeństwo (Rotfeld, 2006, s. 28). Ogół sprecyzowanych działań, które zmierzają do znaczącego rozszerzenia pragmatycznego, użytecznego zakresu stosowania terminu bezpieczeństwa państwa staje się rezultatem, zmian na płaszczyźnie organizacyjnej, ponadto w zakresie rozszerzenia upoważnień w kwestii realizacji określonych działań o charakterze tajnym w kontekście szerszej zbiorowości występującej w ramach określonych instytucji państwa. Istotne jest to, by każdy przejaw działania organów danego państwa wymierzony w ogół jednostek oraz podmiotów o charakterze prawnym – niepaństwowym, by zachować legalność postępowania powinno odbywać się w zgodzie z obowiązującymi regulacjami prawa. W toku dbałości o relacje społeczne, więzi państwo oraz jego organy według zasad powinny funkcjonować w toku przyjętych określonych zasad (Grzybowski, 2002, s. 111).

Rok 1989 spowodował w Polsce znaczące przemiany na wielu płaszczyznach w tym także ustrojowe. Wówczas odczuwalnie system bezpieczeństwa RP niewątpliwie uległ znaczącemu osłabieniu, w aspekcie wewnętrznym oraz zewnętrznym. Na mocy społecznego oczekiwania, określonych ustaw, regulacji prawnych bezpieczeństwo kraju

przekazano na ręce m.in. policji, wojsku, również służbom specjalnym, które mają za zadanie zawsze stać na straży, dążyć do dbałości o szeroko rozumiany ład i bezpieczeństwo na terytorium Rzeczypospolitej. Zatem, by poprawnie analizować termin „służba specjalna”, uprzednio należy podjąć się procesu zdefiniowania terminu „służba”, jako wstęp do rozważań, który jest interpretowany, jako swoiste oddanie w celu pracy na rzecz określonego urzędu państwowego, bądź instytucji z zakresu społecznego, czy też obronnego ([Nowy Słownik Języka Polskiego, 2002, s. 931](#)). W toku badań naukowych, krytycznej analizy rzeczywistości naukowej podjęto się zdefiniowania w szerszym zakresie czym są w istocie służby specjalne. Słownik z zakresu terminów dotyczących bezpieczeństwa narodowego wskazuje, że jest to: „ogólna nazwa dla cywilnych i wojskowych służb organizujących i prowadzących działania wywiadowcze i kontrwywiadowcze” ([Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, 2008, s. 123-124](#)).

W Polsce w kontekście zaprezentowanej definicji wyróżnia się:

- Agencję bezpieczeństwa Wewnętrznego;
- Agencja Wywiadu;
- Służba Kontrwywiadu Wojskowego;
- Służba Wywiadu Wojskowego.

Jerzy Gryz interesująco pochyła się w swoich analizach nad zagadnieniem terminu „służby specjalne”, albowiem wysuwa on następujące wnioski: „usytuowane w strukturze aparatu państwowego samodzielne organizacyjnie lub wchodzące w skład innej jednostki państwowej instytucje uprawnione do prowadzenia działań o charakterze tajnym, z wykorzystaniem metod operacyjnych naruszających prawa i wolności osobiste” ([Gryz, 2012, s. 77](#)).

Zaś Sławomir Zalewski wypowiada się o służbach specjalnych w następujący sposób: „zorganizowane zazwyczaj przez państwo struktury, ukierunkowane na niejawne pozyskiwanie informacji, istotnych z punktu widzenia bezpieczeństwa organizatora tej działalności (państwa) bądź przeciwdziałanie ich zdobywaniu przez podobne struktury, identyfikowane jako obce” ([Zalewski, 2005, s. 34](#)). W sposób klarowny i precyzyjny wyraża się Bogusław Pacek, bowiem twierdzi on, iż jest to zbiór wszelkich instytucji z zakresu działania przypisanych zadań wobec państwa, które wdrażają, realizują postępowanie operacyjno-rozpoznawcze o niejawnym charakterze ([Pacek, 2013, s. 10](#)).

W toku analizy, badań autor podjął się podziału służb specjalnych na dwie grupy:

- Służby informacyjno-wywiadowcze;
- Służby policyjno-prewencyjne.

Wyróżnia się znany i podstawowy podział służb w ujęciu klasycznym:

- wywiad wewnętrzny – traktuje o bezpieczeństwie państwa w zakresie wewnętrznym,
- wywiad zagraniczny – dotyczy działań prowadzonych poza granicami kraju, podejmuje się zdobywania, ogólnego gromadzenia oraz poddaje szczegółowej analizie zgromadzone dane, które są związane z określonymi podmiotami, posiadając ważne informacje gospodarcze oraz ekonomiczne poszczególnych państw, by przetwarzać je w określonych celach, a także instytucjach o szczególnym przeznaczeniu.

Wyróżnia się podział służb specjalnych na dwie grupy:

- służby informacyjno-wywiadowcze – charakteryzują się pozyskiwaniem ogółu informacji, bardzo istotnych, a także prowadzenie działań dezinformacyjnych wobec tożsamyh służb państw uznawanych jako zagrożające, wrogie.
- służby policyjno-prewencyjne – podejmują zadania z zakresu ochrony bezpieczeństwa w ujęciu wewnętrznym, czyli bezpieczeństwo obywateli kraju, a także realizacja działań zwierzających do utrzymania bezpieczeństwa, a także stabilności, nienaruszalności władzy ([Haftarczyk, 2011, s. 197](#)).

W zakresie rysu historycznego należy wskazać, iż istotnym zdarzeniem w kontekście powstania i rozwoju ogółu instytucji służb specjalnych, głównie w państwach zachodnich stanowił okres narodzin nazywany jako: „zimna wojna”, Źródła historyczne wskazują, iż w dniu 6 września 1945 r. w Ambasadzie Związku Radzieckiego nastąpił, tzw. „wyciek danych”, który ujawnił dokumenty świadczące odnośnie dobrze ustrukturyzowanej oraz rozwiniętej siatki szpiegowskiej na terenach Kanady, ponadto mająca ona międzynarodowy zasięg, a także posiadający w swoich zasobach funkcjonariuszy wywodzących się ze Wspólnoty Narodów, a także określone osobistości z władzy politycznej, czy też naukowców, którzy czynnie zaangażowali się w proces realizacji założeń badań nad założeniami związanymi z bronią jądrową. Osoba odpowiedzialna za czyn uznawany za zdradę nazywała się – Guzenko. Mężczyzna podjął się szczegółowego opisu zasad i reguł działania GRU (Naczelne Dowództwo Służb Wywiadowczyh). Ponadto wskazał, iż systematycznie dokonywana jest inwigilacja międzynarodowych instytucji. Aktywna współpraca i ogół działań Guzenki wpłynęły na ocenę skali nadużyć, zagrożeń m.in. względem tworzenia broni jądrowej. W wyniku wykrycia ogółu zagrożeń, jakie mogą wpłynąć na inne państwa ze strony służb stalinowskich, wówczas podjęto działania o charakterze zwalczania czy przeciwdziałania. Francja powołała SDECE (Service De DocumentationExterieur Et De Contreespionnage, czyli Służby Dokumentacji Zewnętrznej i Kontrwywiadu). Natomiast USA usystematyzowała znaną na całym świecie służbę CIA (Central IntelligenceAgency – Centralna Agencja Wywiadowcza) nastąpiło to w 1947 roku w ramach procesu związanego z reorganizacją FBI (Federalne Biuro Śledcze). Również w tym okresie w Wielkiej

Brytanii i całej wspólnoty innych podległych im państw służby specjalne czynnie uczestniczyły w procesie organizowania struktur organizacyjnych służb podobnych osiągnęły układ dotyczący posiadania, gromadzenia szeregu informacji z innymi krajami tj. Kanada, Australia czy Nowa Zelandia (Faligot i Kauffer, 2006, s. 425-430).

Należy wskazać, iż funkcjonujące w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa działają państwowe organy oraz określone instytucje, które są zobowiązane dostosowywać plan działania, naprawczy względem dynamicznych uwarunkowań otoczenia. Natomiast w istocie warunki są wykształcone w toku wystąpienia pewnych zagrożeń, które charakteryzują się wysokim stopniem zróżnicowania, zakresem terytorialnym oraz złożonością (Żebrowski, Żmigrodzki i Babuła, Kraków 1999, s. 9).

Albowiem określone organy państwowe, które mieszczą się w założeniu pewnego w założenia polityczno-społecznym podejmują się w swoich procesach określonych funkcji tj.:

- ochronna,
- regulacyjną,
- innowacyjną
- adaptacyjną,
- kulturalno-wychowawczą,
- socjalną,
- ekonomiczną.

Ponadto współtworzą pewien wizerunek szeroko rozumianego narodu, wpływając na umacnianie więzi, relacje narodowe, ponadto krzepią określoną świadomość oraz przyjętą ogółem kulturę polityczną (Chodubski, 2002, s. 165). Jednakże należy wskazać, iż służby specjalne w państwie stanowią w ważną funkcję, czyli ochronną, która odpowiada za poczucie bezpieczeństwa czy też porządek publiczny, zapewnienie ochrony mienia oraz zdrowia szerszej zbiorowości, relacji w społeczeństwie opartej o określone stosunki społeczne (Kitler, 2003, s. 23-24).

W zakresie teorii i analizy usystematyzowanych służb specjalnych faktycznym umiejscowieniem jest ukierunkowanie jako swoisty organ spełniający, ważną i integralną funkcję, która dotyczy bezpieczeństwa wewnętrznego. Warto zaznaczyć, iż w każdym kraju określone organy oraz urzędy o systematycie ogólnej stanowią sprecyzowany system instytucjonalny z zakresu bezpieczeństwa wewnętrznego, w stosunku do których działania, zadania związane z bezpieczeństwem wewnętrznym stanowią główny zakres zadań (Rydlewski, 2009, s. 134).

Podsumowanie

W toku badań nad literaturą tematu można wywnioskować, iż służby praktycznie od początku istnienia świata w różnej postaci występowały rzeczywistości wielu zbiorowości. Służby pełniły różne role, funkcje, ale zawsze działały w imię dbałości o jednostkę, instytucję, ogół społeczeństwa, by zapewnić poczucie bezpieczeństwa. Karty historii świata są obfite w wiele wydarzeń historycznych, obyczajów, rytuałów oraz reguł, które trwale wpłynęły na obecną systematykę służb funkcjonujących w wielu krajach w tym w Polsce.

W kontekście różnych wydarzeń, postępu, rozwoju na wielu płaszczyznach, służby wielokrotnie stają w obliczu wielu wyzwań, dogmatów, kwestii nad którymi muszą się pochylić, by spełnić określone oczekiwania postawione przez społeczeństwo jako elektorat, który decyduje o tym co jest dla niego ważne. Zatem należy wspomnieć, iż dla zwykłego człowieka jako jednostki społecznej, poczucie bezpieczeństwa jest wartością najwyższą, a poczucie utraty, zbywalności stanowi dla niego swoiste zagrożenie, rodzi obawy o racjonalną egzystencję. Stąd narracja medialna w kontekście zagrożeń występujących tj. akty terroryzmu, podsłuchów, inwigilacji, korupcji są odpowiednio przez służby monitorowane oraz skutecznie eliminowane, by zapewnić bezpieczeństwo jednostce, instytucjom, danemu terytorium. Warto wskazać, iż odpowiednie dofinansowanie, szkolenie, opieka nad służbami wpływa na stabilność, pozycję kraju na arenie międzynarodowej.

Bibliografia

1. Bednarz M., *Bezpieczeństwo europejskie jako kategoria polityczna* [w:] *Bezpieczeństwo narodowe i regionalne w procesach globalizacji*, Knopek J., Mierzejewski D. J. (red.), Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica, Piła 2006.
2. Chodubski A., *Jednostka, naród, państwo* [w:] *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce*, Szmulik B., Żmigrodzki M. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2002.
3. Faligot R., Kauffer R., *Służby specjalne. Historia wywiadu i kontrwywiadu na świecie*, Wyd. ISKRY, Warszawa 2006.
4. Gryz J., *Teoretyczne aspekty funkcjonowania służb specjalnych RP*, „Realia i co dalej” 2012, nr 1.
5. Grzybowski M., *Państwo prawa* [w:] *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce*, Szmulik B., Żmigrodzki M. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2002.
6. Haftarczyk K., *Służby specjalne jako element bezpieczeństwa narodowego*, Zeszyty Naukowe WSOWL, Wrocław 2011.

7. Kitler W., *System bezpieczeństwa obronności Rzeczypospolitej Polskiej* [w:] *Policja w systemie bezpieczeństwa państwa. Materiały z konferencji*, Legionowo 15–16 V 2003, Wydawnictwo Centrum Szkolenia Policji, Warszawa 2003,
8. Nowy Słownik Języka Polskiego, PWN.
9. Pacek B., *Osobowościowe uwarunkowania efektywności oficerów kontrwywiadu*, Wyd. AON, Warszawa 2013.
10. Rotfeld A., *Polska w niepewnym świecie*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2006.
11. Rydlewski G., *Kształt systemu instytucjonalnego bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce* [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, Sułowski S., Brzeziński M. (red.), Wyd. Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2009.
12. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Wyd. Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2008.
13. Zalewski S., *Służby specjalne w państwie demokratycznym*, Warszawa 2005.
14. Żebrowski A., Żmigrodzki M., Babula J., *Rola służb specjalnych*, Żebrowski A. (red.), „Abrys”, Kraków 1999.